חזור ושנה: שקידה, חזרה ומידות טובות

מערך שיעור · אגרות הראי״ה · עם ביאור

בגרסה זו משולב ביאור בתוך המקורות. הביאור מופיע כך: [בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת] *והוא אינו חלק מלשון האגרת.*

קהל יעד: חטיבת ביניים, תיכון ואולפנה, ישיבה קטנה ותיכונית · שיעור אחד (45 דקות)

מערכי השיעור נכתבו לעזר בלבד. הם לא נבדקו ולא אושרו על ידי מורים או אנשי חינוך, ויש להתאים אותם לכיתה ולשיקול דעתו של המלמד.

מטרות השיעור

• להכיר את עצת הרב קוק על חזרה מרובה על הלימוד, ואת הטעם לה.

• לראות שבעיני הרב קוק השקידה בתורה הולכת יחד עם מידות טובות, שמחה וחברה טובה.

• לבנות תוכנית חזרה אישית קטנה ולבחור ״מעלה קטנה״ אחת לעבוד עליה.

רקע למורה

שתי האגרות נכתבו לבני משפחה צעירים. הראשונה נכתבה בבויסק בשנת תרנ״ח (1898), כשהרב קוק היה רב העיר, אל אחיו הצעיר ר׳ שמואל, שסיפר לו במכתב מה הוא לומד. השנייה נכתבה ביפו במרחשוון תרס״ו (1905) אל בנו, הרצי״ה, שהיה אז נער כבן ארבע עשרה ולמד בירושלים.

אלה אגרות אישיות וחמות, לא מאמרים. כדאי להציג אותן לתלמידים כך: כך כותב אח גדול לאחיו, וכך כותב אב לבנו.

פתיחה

כמה פעמים צריך לחזור על משהו כדי שלא נשכח אותו? בקשו מהתלמידים לכתוב בלי לחשוב יותר מדי מספר אחד, ולספר מה הם זוכרים היום ממה שלמדו לפני חודש.

המקורות

מקור 1: לחזור עשר פעמים

הרב קוק כותב לאחיו הצעיר, שסיפר לו שהוא חוזר שלוש פעמים על מה שלמד:

> ״דע לך אחי יקירי, כי הנני יודע ועד על פי הנסיון [ומעיד מתוך ניסיון] כי אי-אפשר כלל לזכות בחזרה של ג׳ פעמים, [על חשיבות החזרה על הלימוד אמרו חז"ל (חגיגה ט): "אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד"] ואבקשך מאד אחי יקירי להרגיל עצמך לחזור לכהפ״ח עשר פעמים כל פרק קודם שתתחיל פרק אחר. כי אין תועלת כלל בלימוד שנשכח מיד אחר הלימוד.״

אגרות הראי״ה, כרך א׳, אגרת ו · (בויסק, תרנ״ח)

מילים: לכהפ״ח – לכל הפחות

שאלות למחשבה:

1. הרב קוק ״נבהל״ דווקא ממספר החזרות, ולא מכמות החומר שאחיו למד. למה לדעתכם?

2. מה ההבדל בין ״ללמוד״ פרק לבין ״לזכות״ בו?

3. ״אין תועלת כלל בלימוד שנשכח״ – האם אתם מסכימים? מה מזה נכון גם ללימוד לבחינה?

מקור 2: גם מעלה קטנה

הרב קוק כותב לבנו, הרצי״ה, ששמח לשמוע שהחליט להישאר וללמוד בירושלים:

״רק התאמץ, בני יקירי, [הרצי"ה, בנו של הרב קוק, שלמד אז בירושלים] במדות טובות וביראת השי״ת ואהבתו, בשקידת התורה, למגמר ולמסבר [ללמוד ולהבין (ארמית, על פי עבודה זרה יט)] ולחזור יפה, שיהיו ד״ת שנונים ומחודדים בפיך, [על פי קידושין ל] ולהשתלם כמה דאפשר בכל מיני שלימות ומעלות וידיעות שהן תפארת לאדם. ואל תקטן בעיניך אפילו מעלה קטנה להשתדל להשתלם בה, ואל ימעט בעיניך כמו כן חסרון היותר קטן, בדרכיך ומדותיך והנהגותיך, לתקנם ולשכללם. והיה תמיד מלא רצון, ונוטה יותר לשמחה וטוב לבב, והתחבר ליראי ד׳ וגדולים בתורה״

אגרות הראי״ה, כרך א׳, אגרת כח · מרחשון תרס״ו – יפו

מילים: השי״ת – השם יתברך; למגמר ולמסבר – ללמוד ולהבין (ארמית); ד״ת – דברי תורה; כמה דאפשר – כמה שאפשר

שאלות למחשבה:

1. הרב קוק מונה כמה דברים: מידות טובות, יראת שמים, שקידה, ידיעות. למה לדעתכם המידות הטובות באות ראשונות?

2. ״ואל תקטן בעיניך אפילו מעלה קטנה״ – תנו דוגמה למעלה קטנה שאפשר לעבוד עליה כבר השבוע.

3. איפה השמחה נכנסת? האם שקידה ושמחה סותרות זו את זו?

מקור 3: אבא רוצה לדעת הכול

בהמשך אותה אגרת:

״כתוב נא לנו, בני יקירי, [הרצי"ה, בנו של הרב קוק, שלמד אז בירושלים] מכל פרטי התנהגותך, ממש לפרטי פרטיות. כי הלא תוכל לשער כמה גדולה היא התענינותנו בכל ענינך, ממש שבתך וקומך, באיזו שעה אתה אוכל פת שחרית ומה, ובאיזו שעה סעודת הצהרים וסעודת הערב, ומתי תלך לישון״

אגרות הראי״ה, כרך א׳, אגרת כח · מרחשון תרס״ו – יפו

שאלות למחשבה:

1. מה מלמד הקטע הזה על הקשר בין הרב קוק לבנו?

2. למה לדעתכם גדול בתורה מתעניין גם בשעת ארוחת הבוקר ובשעת השינה של בנו?

מדברי חז״ל

בגמרא (חגיגה ט) נאמר: ״אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד״. אפשר לשאול את התלמידים: מה מוסיפה החזרה המאה ואחת?

לסיכום

לימוד אמיתי הוא לימוד שנשאר, ולכן צריך לחזור עליו הרבה. ולצד השקידה – מידות טובות, תשומת לב גם למעלה קטנה, שמחה וחברה טובה.